

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Етика та загальнолюдські цінності

(назва навчальної дисципліни)

вибіркова

Освітньо-професійна програма _____

Спеціальність _____

(код, назва)

Галузь знань _____

(шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) / другий
(магістерський) _____

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська, англійська

Розробники: д. філос. н., доц. Ольга Рупташ
к. філос. н., в.о. доц. Тетяна Радзіняк

Профайли викладачів

Контактний тел.: Ольга Рупташ 0505791163 ;

Тетяна Радзіняк 0506955885

E-mail: Ольга Рупташ o.ruptash@chnu.edu.ua ;

Тетяна Радзіняк t.radzyniak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/>

Консультації : за попередньою домовленістю.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

В основу навчального курсу "Етика та загальнолюдські цінності" покладено матеріали університетських модулів з питань доброчесності й етики, які розробило УНЗ ООН у рамках ініціативи E4J (<https://www.unodc.org/e4j/en/tertiary/integrity-ethics.html>).

Модулі розкривають основні теми етики, загальнолюдських цінностей і доброчесного життя. Торкаються різноманітності й плюралізму, поведінкової етики, гендерних аспектів тощо. Навчальний матеріал ґрунтується на глобальних даних, що дозволяє сформулювати широкий погляд і водночас враховувати різні соціокультурні контексти застосування етичних принципів. Курс також враховує Цілі сталого розвитку (ЦСР), спрямовані на розв'язання глобальних проблем людства.

2. Мета навчальної дисципліни – розвиток у студентів навичок етичного мислення та здійснення у повсякденному житті та професійній діяльності ефективних і водночас етичних дій, орієнтованих на загальнолюдські цінності. Запропонований підхід, заснований на інноваційних навчальних матеріалах і методах, підвищує прихильність учасників освітнього процесу до застосування й поширення етичних принципів і норм у житті, на роботі та в суспільстві. Студенти дізнаються «не тільки про те, що робити правильно, а й про те, як вчиняти правильно».

3. Пререквізити. Ефективність засвоєння курсу може бути вищою, якщо здобувач вищої освіти до початку або разом із цією дисципліною вивчатиме загальний курс філософії, логіку та критичне мислення, основи правових знань, світову літературу та культуру.

4. Принципи навчання:

1. Важливість попередніх знань і досвіду: ефективний спосіб дізнатися про щось нове полягає у випробуванні нових знань на тлі вже відомого.

2. Різноманітна та активна участь: аби студенти отримали глибоке розуміння нових знань, навичок або цінностей, необхідно активно використовувати їх.

3. Завдання з перенесення: найкращий спосіб перенести нові знання з контексту аудиторії за її межі полягає у пов'язанні цих знань із контекстами, з якими студенти стикаються у своєму повсякденному житті.

4. Соціальна природа навчання: хоча в навчальному процесі важлива самостійна робота, творення нових ідей і формування знань набувають найбільшої ефективності тоді, коли студенти поєднують самостійне навчання з можливостями для обговорення та співпраці один з одним.

5. Самопізнання: що краще студенти розуміють свої можливості в контексті навчання, то ефективніше вони можуть контролювати та поліпшувати процес свого навчання з кожного предмета. Важливо шукати способи, наскільки це можливо, студентам визначити, що саме вони розуміють або не розуміють або в чому їхні сильні та слабкі сторони.

6. Основні етичні правила поведінки в аудиторії розробляються студентами спільно з викладачем.

5. Результати навчання.

В результаті опанування курсу студент буде:

- розуміти та вміти надавати визначення поняттям: цінність, етика, доброчесність, утилітаризм, деонтологія, етика чеснот, різноманітність, толерантність, плюралізм, ідентичність, інтерсекційність, основні гендерні поняття, гендернозумовлена дискримінація, сексизм, етика турботи;
- описувати три основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;

- визначати етичні дилеми та вміти застосовувати різні теоретичні підходи для їхнього розв'язання;
- розуміти, як можна розкрити загальнолюдські цінності різними способами, включно з науковими й історичними дослідженнями або публічними дебатами й обговореннями («діалектичним методом»);
- розуміти ідею морального релятивізму та ті виклики, які він ставить перед загальнолюдськими цінностями;
- усвідомлювати цінність культур, ідентичностей, історій та поглядів, відмінних від власних;
- мати базове розуміння більш складних аспектів різноманітності, як-от інтерсекційність, ідентичність і субкультури;
- брати участь у прийнятті етичних рішень й розв'язувати етичні дилеми, застосовуючи набуті знання в новому (позааудиторному) контексті (у студмістечку, удома, у своїй кар'єрі та за її межами);
- формулювати етичні правила та кодекси;
- керуватися етичними принципами і загально людськими цінностями у своїй поведінці;
- розуміти механізми, які змушують нас діяти неетично, і визначити їх вплив на наше життя, їх позитивну і негативну роль;
- розуміти взаємозв'язок між прийняттям відповідальності й етичністю, а також як це застосувати до власного життя, розуміючи неізолюваний характер етичного вибору, який насправді є частиною соціальної взаємодії (тому думки та дії інших мають значення);
- виявляти етичні ризики в повсякденному житті, у суспільстві й організаціях, які можуть призвести до неетичного вибору (скажімо, структури, що розмивають відповідальність, або групи, які колективно дестигматизують неетичну поведінку);
- використовувати знання про поведінку для створення середовища, що заохочує до більш етичної поведінки;
- розуміти феміністські рухи та феміністську етику з огляду на їх історичний контекст;
- застосовувати теорію етики турботи для розв'язання проблем і запобігання гендернозумовленій дискримінації;
- чітко розмежовувати особисту, теоретичну та професійну етику, мислити критично щодо етичних проблем, які виникають безпосередньо під час будівництва кар'єри, і застосовувати особисту, теоретичну та професійну етику для ретельного обміркування моральних рішень у рамках певних професій;
- розуміти роль професійних етичних кодексів, різницю між кодексами прагнень і дисциплінарними етичними кодексами;
- знаходити, класифікувати й аналізувати інформацію з різних джерел; встановлювати зв'язок між окремими твердженнями в загальній системі поглядів і переконань; розпізнавати типові помилки в аргументації;
- аргументувати власну етичну позицію у розв'язанні світоглядних, наукових, професійних і життєвих проблем, спираючись на етичні й філософські теорії.

[Див.: Освіта заради справедливості. Серія університетських модулів: Добродієвість та етика. С.30-36, 39-40].

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин			Вид підсумково-ого контролю
			кредитів	годин	Лекції	практичні	самостійна робота й індивідуальні завдання	
Денна		3	3/4	90/120	15	15	60/90	Залік

5.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	інд. і с. р.		л	п	інд. і с. р.
Теми лекцій	Змістовий модуль 1. Цінності, етика і добродієвість							
Тема 1. Етика та загальнолюдські цінності	11/15	2	2	7/11				
Тема 2. Етика та суспільство	11/15	2	2	7/11				
Тема 3. Етика, різноманітність і плюралізм	11/15	2	2	7/11				
Тема 4. Виклики життя за етичними нормами	11/15	2	2	7/11				
Разом за ЗМ1	44/60	8	8	28/44				
	Змістовий модуль 2. Етичні дії та добродієвсна поведінка							
Тема 5. Стратегії вчинення етичних дій	11/15	2	2	7/11				
Тема 6. Поведінкова етика	11/15	2	2	7/11				

Тема 7. Гендерні аспекти етики	11/15	2	2	7/11				
Тема 8. Добročесність і професійна етика	13/15	1	1	11/13				
Разом за ЗМ 2	46/60	7	7	32/46				
Усього годин	90/120	15	15	60/90				

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми, зміст завдання
1.	Етика та загальнолюдські цінності. Скласти список своїх особистих цінностей і розставити за пріоритетами десять головних цінностей, а потім обговорити їх у невеликих підгрупах.
2.	Етика та загальнолюдські цінності. Записати свої міркування щодо межі особистої свободи та суспільного контролю задля безпеки на прикладі університетської спільноти. Зокрема, дати відповіді на такі питання: Чи варто дозволяти університетам відстежувати електронну пошту студентів та облікові записи в соціальних мережах? Якщо так, то за яких обставин? Що перетинає межу між безпекою університетського містечка і вторгненням у приватне життя? Чи є університетські правила щодо електронної пошти та моніторингу соціальних мереж недостатньо визначеними? Якщо так, то як можна змінити ці правила для гарантування більшої чіткості?
3.	Етика та суспільство. Моделювання: створення Загальної декларації людських цінностей. Утворити групи у яких щонайменше п'ять, але не більше ніж вісім осіб, для складання декларації з 10–15 статей. Створити Загальну декларацію людських цінностей (ЗДЛЦ). За зразок варто взяти Загальну декларацію прав людини (ЗДПЛ), проте акцент має бути зроблено на цінностях, а не на правах.
4.	Етика та суспільство. Переглянути виступ на TED Talk про різні типи етичних питань, із якими ми стикаємось у своєму повсякденному житті. Висловити свою думку, надаючи відповіді на такі запитання: Який взаємозв'язок існує між етикою та суспільством? Яке походження наших власних етичних стандартів та етичних стандартів суспільства?
5.	Етика, різноманітність і плюралізм. Поміркувати над поданими нижче запитаннями, спираючись на уривок (стор. 183–190) із книги «Я – Малала», наданий для ознайомлення: 1) Чи можуть принципи різноманітності нехтувати вченнями панівних місцевих релігій, які в такому випадку здатні сприяти дискримінації щодо дівчат і жінок? 2) Що може розповісти нам про різноманітність, толерантність та плюралізм поведінка батька Малали? Запишіть свої відповіді.
6.	Етика, різноманітність і плюралізм. Ознайомитися з уривком (стор. 50–55) із книги «Довгий шлях до свободи» та спиратися на нього під час виконання завдання. Уривок описує перший серйозний випадок із життя Нельсона Манделі, коли він зіткнувся з етичною/расовою несправедливістю, оскільки президент його університету погрожував йому відрахуванням, якщо тільки Нельсон не знехтує побажаннями інших студентів, яких він представляв та які беруть участь у бойкоті

	й шкільних виборах. Підготуватися до обговорення у невеликих підгрупах питання про те, що саме ви зробили б на місці Манделі.
7.	Виклики життя за етичними нормами. Провести онлайн-дослідження та знайти сучасний приклад етичного лідерства серед діячів і зірок попкультури. Кожний студент повинен пояснити, чому ця особа або зірка є прикладом етичного лідерства.
8.	Поведінкова етика. Переглянути відео про суперечливий експеримент Стенлі Мілгрема щодо покірності. Після перегляду відео пояснити його суть і значення.
9.	Поведінкова етика. Переглянути коротке відео суперечливого Стенфордського тюремного експерименту, який демонструє проблему ситуаціонізму, тобто те, як зовнішні обставини здатні впливати на поведінку. Пояснити експеримент, наголошуючи на певних механізмах, які змушували охоронців та ув'язнених виконувати свої ролі.
10.	Гендерні аспекти етики. Знайти оголошення про вакансії на посаду, яка вас зацікавить, та використати інструмент «Гендерний декодер для оголошень про вакансії», аби перевірити формулювання обраного оголошення. Висловіть свої міркування щодо таких питань: Подумайте, як цей інструмент і етика турботи спонукають вас переписати оголошення, щоб воно стало більш нейтральним із гендерного погляду. Які слова ви змінили? Чи є в декодері слова, які ви б поставили під сумнів або яких, на вашу думку, бракує? Поміркуйте над тим, що ви дізналися про своє упереджене використання мови.
11.	Доброчесність і професійна етика. Вправа «м'яз моралі»: розвивати навички заснованого на діях підходу до етики та доброчесності. Уявіть собі ситуацію, за якої ви працюєте у компанії, яка бере участь у відкритому тендері на великий контракт з іноземним урядом. Для отримання контракту уряд вимагає від цієї компанії сплатити в останню хвилину «плату за завершення угоди». Підготуйтеся до обговорення цієї ситуації в підгрупах та проведення дискусії.

6. Система контролю й оцінювання

Засоби оцінювання

Для поточного контролю: повідомлення на семінарах і участь в обговореннях, дискусіях під час аудиторних занять; студентські презентації. Усне і письмове оцінювання проєктної роботи у творчих групах; есе за темами.

Для контролю самостійної та індивідуальної роботи: письмові роботи, підготовка есе / проєкту.

Для підсумкового контролю: тест (Moodle) / усний залік.

№ п/з	Контрольні заходи (поточний контроль)	Обов'язкові або заохочувальні	Максимальний відсоток за контрольний захід
1	Участь в обговореннях, дискусіях під час аудиторних занять	Обов'язково	20%
2	Виконання завдань (моделювання ситуацій / експериментів студентами в творчих групах, аналіз відео / текстових уривків під час групової взаємодії)	Обов'язково	20%

3	Письмова робота / есе / проєкт (може містити кілька письмових завдань самостійної роботи у ЗМ)	Обов'язково	20%
4	Підготовка 5-хвилинної презентації та виступ в аудиторії	За бажанням, при взаємодії з викладачем	5 %
5	Проведення інтерактивного заходу за тематикою курсу (вистава, рольова гра, круглий стіл)	За бажанням, при взаємодії з викладачем	10%
6	Підсумковий контроль – усний залік / тести		25%

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критеріями успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання з НД «Етика та загальнолюдські цінності» слугує опанування компетентностями й отримані результати навчання.

Оцінка А / “Відмінно” / 90-100 балів виставляється, якщо студент/ка під час поточного та підсумкового контролів продемонстрував/ла такі знання й уміння **на високому рівні**:

- дає чіткі визначення та розуміє ключові поняття курсу та три основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;
- визначає етичні дилеми та вміє застосовувати різні теоретичні підходи до їхнього розв'язання;
- може розкрити загальнолюдські цінності різними способами, враховуючи наукові й історичні дослідження або публічні дебати й обговорення;
- розуміє ідею та виклики морального релятивізму;
- усвідомлює цінність культур, ідентичностей, історій та поглядів, відмінних від власних;
- може формулювати етичні правила та кодекси, розуміє роль професійних етичних кодексів, різницю між кодексами прагнень і дисциплінарними етичними кодексами;
- знає і розуміє механізми, які змушують нас діяти неетично, і визначає їх вплив на наше життя, їх позитивну і негативну роль;
- виявляє етичні ризики в повсякденному житті, у суспільстві й організаціях, які можуть призвести до неетичного вибору;
- розуміє феміністські рухи та феміністську етику з огляду на їх історичний контекст;
- вміє чітко розмежовувати особисту, теоретичну та професійну етику і застосовувати їх для ретельного обміркування моральних рішень у рамках певних професій;
- вміє аргументувати власну етичну позицію у розв'язанні світоглядних, наукових, професійних і життєвих проблем, спираючись на етичні й філософські теорії.

Оцінка В / “Добре” / 80-89 балів виставляється, якщо студент/ка під час поточного та підсумкового контролів продемонстрував/ла такі знання й уміння **на належному рівні**:

- дає загальні визначення та розуміє ключові поняття курсу та три основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;
- визначає етичні дилеми та може застосовувати різні теоретичні підходи до їхнього розв'язання;

- може розкрити загальнолюдські цінності різними способами;
- загалом розуміє ідею морального релятивізму;
- усвідомлює цінність культур, ідентичностей, історій та поглядів, відмінних від власних;
- може формулювати етичні правила та кодекси;
- знає деякі механізми, які змушують нас діяти неетично, виявляє етичні ризики в повсякденному житті, у суспільстві й організаціях;
- загалом розуміє феміністські рухи та феміністську етику;
- вміє розмежовувати особисту, теоретичну та професійну етику;
- вміє аргументувати власну етичну позицію, спираючись на етичні й філософські теорії.

Оцінка С / “Добре” / 70-79 балів виставляється, якщо студент/ка під час поточного та підсумкового контролів продемонстрував/ла такі знання й уміння **на належному рівні**:

- дає загальні визначення ключових понять курсу та описує три основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;
- визначає етичні дилеми;
- загалом розуміє ідею морального релятивізму;
- усвідомлює цінність культур, ідентичностей, історій та поглядів, відмінних від власних;
- може формулювати етичні правила та кодекси;
- знає деякі механізми, які змушують нас діяти неетично;
- загалом розуміє феміністські рухи та феміністську етику;
- вміє розмежовувати особисту, теоретичну та професійну етику;
- вміє аргументувати власну етичну позицію.

Оцінка D / “Задовільно” / 60-69 балів виставляється, якщо студент/ка під час поточного та підсумкового контролів продемонстрував/ла такі знання й уміння **на достатньому рівні**:

- дає загальні визначення ключових понять курсу та описує основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;
- загалом розуміє етичні дилеми;
- загалом усвідомлює цінність культур, ідентичностей, історій та поглядів;
- розуміє етичні правила, знає деякі механізми, які змушують нас діяти неетично;
- загалом розуміє феміністські рухи та феміністську етику;
- вміє висловлювати власну етичну позицію.

Оцінка E / “Задовільно” / 50-59 виставляється, якщо студент/ка під час поточного та підсумкового контролів продемонстрував/ла такі знання й уміння **на низькому рівні**:

- дає загальні визначення ключових понять курсу та описує основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;
- загалом розуміє значення загальнолюдських цінностей та етики;
- розуміє етичні правила, знає деякі механізми, які змушують нас діяти неетично;
- загалом розуміє феміністські рухи та феміністську етику;
- вміє висловлювати власну етичну позицію.

Оцінка /FX/ “Незадовільно”/35-49/ виставляється студентці/у, яка/ий:

- не може дати загальні визначення ключових понять курсу та описати основні теоретичні підходи до питань доброчесності та етики;
- не розуміє значення загальнолюдських цінностей та етики;
- не розуміє етичні правила;

- не знає механізми, які змушують нас діяти неетично;
- не розуміє феміністські рухи та феміністську етику;
- не вміє висловлювати та аргументувати власну етичну позицію.

Оцінка /F/ “Незадовільно”-/1-34/ виставляється студенту/ці, який/а:

- не відвідував/ла аудиторних занять та не брав/ла участь у групових видах роботи, не виконував/ла завдання самостійної роботи і не володіє необхідними компетентностями та результатами вивчення НД.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне опитування, індивідуальна та самостійна робота										Кількість балів (залік)	Сума балів
Змістовий модуль №1				Письмова робота	Змістовий модуль № 2				Письмова робота		
T1	T2	T3	T4		10	T5	T6	T7		T8	10
5	5	5	5			5	5	5	5		

7. Рекомендована література

Вознюк Н. Етика. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 300 с.

Бадью, Ален. Етика : нарис про розуміння Зла / Ален Бадью ; пер. з фр. Володимира Артюха та Андрія Рєпи. Вид. 2-е, змін. Київ : Комубук, 2019. 212, [2] с.

Балджи, Марина Дмитрівна. Етика бізнесу : навч. посіб. / М. Д. Балджи ; Одес. нац. екон. ун-т. Київ : Гуляєва В. М., 2021. 330 с.

Василевська, Тетяна Едуардівна. Етика в публічній службі = Ethics in public service : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2018. 255 с.

Декларація принципів толерантності: затв. резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503.

Етика (загальна і професійна) : навч. посіб. / [Т. В. Кондратюк-Антонова та ін.] ; Нац. акад. Нац. гвардії України. Київ : Талком, 2018. 203 с.

Калюжка В. С. Етика професійного і ділового спілкування : навч.-метод. посіб. / Держ. ВНЗ "Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди". Київ : Гуляєва В. М., 2021. 227 с.

Проценко О. П. Практична філософія: професійна етика та комунікативна культура : навч. посіб. / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". Харків : ХАІ, 2021. 79 с.

Саватер Ф. Етика для Амадора / пер. С. Борщевський. К. : Дух і Літера, 2008. 156 с.

Blackburn, Simon (2002). Being Good. Oxford: Oxford University Press.

Bok, Sissela (1978). Lying: Moral Choice in Public and Private Life. Hassocks: The Harvester Press Limited.

Cox, Damian and others (2017). Integrity. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Edward N. Zalta, ed. Available from <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/integrity/>

Chambers 21st Century Dictionary (1999). Edinburgh, Chambers.

Hursthouse, Rosalind and Glen Pettigrove (2016). Virtue ethics. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Edward N. Zalta, ed. Available from <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/ethics-virtue/>

Johnson, Robert and Adam Cureton (2018). Kant's moral philosophy. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Edward N. Zalta, ed. Available from <https://plato.stanford.edu/archives/spr2018/entries/kant-moral>

Norman, Richard (1998). The Moral Philosophers. Oxford: Oxford University Press.

Riegel, Jeffrey (2013). Confucius. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Edward N. Zalta, ed. Available from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2013/entries/confucius/>

Robinson, Dave and Chris Garratt (1997). Ethics for Beginners. Cambridge: Icon Books.

Stewart, Noel (2009). Ethics: An Introduction to Moral Philosophy. Cambridge: Polity Press.

Visser, Wayne and others, eds. (2007). The A to Z of Corporate Social Responsibility. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

8. Інформаційні ресурси

Module Series on Integrity and Ethics / United Nations | Global Resource for Anti-Corruption Education and Youth Empowerment. URL : https://grace.unodc.org/grace/academia/module-series-on-integrity-and-ethics.html?lf_id=

Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL : <http://plato.stanford.edu/>

Етика як філософська дисципліна [Презентація]. URL : https://arm.naiu.kiev.ua/books/profesiina_etyka/info/media/presentation/media_bk1.pdf